

KAMU BORÇLARI

Konu Başlığı: Kamu Borçları

Kavramlar: Tanım, Önem, Amaç, Sınıflandırma, Borç Yükü, Borç Yönetimi

Kavramlara İlişkin Açıklamalar:

Tanım: Devlet veya diğer kamu kuruluşlarının, özel hukuk hükümlerine dayanarak iç özel sektörden veya dış sermaye çevreleri ve bankalar ile yabancı devletlerden yapılır. Alacaklı ve borçlu olarak iki taraf vardır. Borçlu taraf devlettir ve borcun vadesi, faizi, ödenmesi sözleşme şartlarında belirtilir.

Önemi: Devletler bir taraftan sosyo ekonomik hedeflere ulaşmak için diğer taraftan mali iktisadi ilişkilerdeki gelişmeler ve devletin fonksiyonlarının artması sonucunda borçlanmayı başvurulabilir finansman kaynağı haline getirmiştir.

Amacı:

- Bütçe gelirlerini yer ve zaman itibariyle denkleştirmek,
- Bütçe açıklarını finanse etmek,
- Savaş, doğal üstü afetler gibi olağanüstü harcamaları finanse etmek,
- Borçlarını ödemek amacıyla tekrardan borçlanmak,
- Büyük yatırım projelerinin finansmanını sağlamak,
- Özel sektör atıl fonlarını ele geçirip (ekonomide kullanılmayan boş duran kaynaklar), bu paraları cari ve yatırım harcamalarında kullanmak için başvurulur.

Kamu Borçlarının Sınıflandırılması:

1. Vadelerine Göre Borçlar:

- Kısa Vadeli Borçlar (Dalgalı Borçlar): Vadesi 1 yıl ve daha az olan borçlardır. Kullanılan araçlar; hazine bonusu, bütçe ve adi emanetler ile hazine kefaletine haiz bonolardır. Para piyasalarından sağlanır. Faiz oranları küçüktür. Defteri-i kebire kaydedilmez.

- Uzun Vadeli Borçlar (Konsolide Borçlar): Vadesi 1 yıldan fazla olan borçlardır. Devlet Tahvilleri ile yapılır. Sermaye piyasalarından sağlanır. Faiz oranları yüksektir. Defteri kefire kaydedilir.
 - İtfaya Tabi Borçlar: Süresi belli olan borçlardır.
 - Devamlı (Ebedi) Borçlar: Devletin uzun vadeli borcunu ne zaman ödeyeceği belli olmayan borçlardır.

2. Kaynaklarına Göre Borçlar:

- İç Borçlar: Ulusal Sermaye piyasasına ihraç edilip milli sermaye ile karşılanıyorsa iç borçtur. Devlet borcunu milli para ile öder. Kısa veya uzun vadeli olabilir. Devlet tahvilleri, hazine bonoları, kısa vadeli avanslar, uzun vadeli borçlardır. Burada önemli olan borcun yeridir. Devlet ülke içinde kaynak transferi yapar. Özel kişi ve kuruluşlardan, sosyal güvenlik kuruluşlarından, iktisadi kamu kuruluşlarından, bankalardan ve Merkez Bankasından borçlanır. Milli geliri etkileyici bir özelliği yoktur.

- Dış Borçlar: Bir ülkenin belli bir süre sonunda ana para ve faizi geri ödemek koşuluyla yabancı ülkelere sağladığı kaynaklardır. Dış borç faiz ödemeleri, döviz ile olur. Kaynakları; devletlerarası yardımlar, çok uluslu şirketlerin verdikleri borçlar, özel yabancı sermaye yatırımlarıdır. Döviz ihtiyacını gidermek, ithalatı finanse etmek, milli paranın değerini korumak, ülke içerisinde vergileme kapasitesine erişilmiş olması, devletin kendi ülkesinde iç borçlanma yapamayacak olması, yabancı ülkelerdeki faiz oranlarının düşmesi dış borçlanmanın çeşitli nedenlerinden biridir. Devlet dış borçlanma yaptığında milli gelir düzeyi yükselir, ulusal para değer kazanır, ödemeler dengesi açığı azalır, yeni yatırım imkanları ortaya çıkar; ancak, enflasyona neden olabilir. Devlet dış borcunu ödediği zaman, milli gelir düzeyi düşer, ulusal para değer kaybeder, ödemeler bilançosu açık verir, döviz stoku azalır, durgunluğa neden olabilir.

Dış Borç Çeşitleri Şunlardır: Teknik Yardımlar, Bağış, Kalkınma Kredisi (Borç Erteleme Kredisi, Röfinansman Kredisi, Proje Kredisi, Program Kredisi, Bağlı Kredi, Serbest Kredi)

Devlet borçlanmasında **birincil getiri (faiz)** ve **ikincil getiri** (vergisel avantaj, teminat vb.) gibi iki temel getirisi bulunmaktadır.

Borç Yüğü:

- Borç Yüğü ile Milli Gelir Arasındaki İlişkiler: Ulusal gelirin artışı borç artışından fazla ise, borç yüğü azalır. Ulusal gelirin artışı borç artışından çok daha az ise, borç yüğü artar.
- Borç Yüğü'nün Bütçe Üzerine Etkisi: Borçların anapara ve faizi, genel bütçe vergi gelirleri toplamına oranlanarak bulunur.
- Borç yüğü Çeşitleri:
 - Bireysel Borç Yüğü: Toplam Borç Yüğü/Nüfus
 - Toplam Borç Yüğü: Toplam Borç Miktarı/ GSMH

Borç Yönetimi: Borcun sağlanması ve sağlanmasından sonra borcun ödenerek kapatılmasına kadar yürütölen işlemlerin tamamına borç yönetimi (borç idaresi) denir. Borç yönetimini etkileyen faktörler; borcun bileşimi ve borcun miktarıdır.

- Olağanüstü Borç Yönetimi:
 - Tahkim (Konsolidasyon): Kısa vadeli borçların uzun vadeli veya süresiz bir borç haline getirilmesidir. Zorunlu ve ihtiyari olmak üzere ikiye ayrılır.
 - Konversiyon (Borç Değıştirme): Faiz oranı yüksek olan tahvillerin daha düşük faizli tahvillerle değıştirilmesidir. Zorunlu ve ihtiyari olmak üzere ikiye ayrılır. Konversiyon çeşitleri; Kademeli Konversiyon, Başabaştan Konversiyon ve Başabaştan Altında Konversiyondur.
 - Monetizasyon: Devletin borcunu Merkez Bankası aracılığı ile para basarak ödemesidir.
- Olağan Borç Yönetimi: Devletin borçlarını ödemesidir. Zorunlu ödeme ve ihtiyari ödeme (vadeden önce) olmak üzere ikiye ayrılır.